

Шалина Айзере Нурлановна

aizere.aizere@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Халықаралық қатынастар факультеті
Аймақтану кафедрасының 1-курс магистранты, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі - П.Қ. Килыбаева

Аннотация: Бұл мақалада Өзбекстанның экологиялық жағдайы, республиканың өміріне қауіп төндіретін экологиялық қауіптер және олардың негізгі аспектілері, осы проблемалардың себептері талданады. Мақалада сондай-ақ елде тәуелсіздік жылдары әзірленген экологиялық саясат туралы толық ақпарат берілген.

Түйінді сөздер: экология, атмосфера, су ресурстары, табиғи ресурстар, қоршаған орта, денсаулық, биоалуантүрлілік, табиғат, қауіпсіздік, ынтымақтастық, құқық, жаһандық, проблема.

Экологиялық проблема 21 ғасырда адамзат алдында тұрған ең жаһандық проблемалардың біріне айналды. Атап айтқанда, озон қабатының жойылуы, жаһандық жылыну, тұщы судың жетіспеушілігі, ауаның ластануы және флора мен фаунаның сақталуы адамзатқа бірқатар проблемалар туғызады.

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарынан бастап Өзбекстан қоршаған ортаны қорғау мәселелерімен шұғылданып келеді. Бұл саясаттың негізгі мақсаты - өңірдегі жаһандық проблемалардың бірі болып табылатын Арал теңізін сақтау, өңірде тұратын адамдардың денсаулығын қорғау, биоалуантүрлілікті сақтау, өңірдегі экологиялық жағдайды ескере отырып, трансшекаралық өзендерді пайдалану. Сондықтан Өзбекстанда қоршаған орта мәселелері бойынша заңдар, жарлықтар және мемлекеттік бағдарламалар қабылданды. Осы ресми құжаттардың негізінде экологиялық тепе-теңдікті сақтау үшін халықтың денсаулығын сақтау бойынша басым міндеттер қабылданды.

Соңғы уақытта қоғамның қоршаған ортамен өзара әрекеттесу сипаты қоғамның кең ауқымында алаңдаушылық тудыруда. Адамның тіршілік ету ортасы ластанып, оның өзін-өзі реттеу қабілеті апатты түрде төмендеді. Бұрын байқалмаған немесе жергілікті сипатта болған аурулар кеңінен таралған. Олар "өркениет аурулары" деп аталды.

Табиғи және әлеуметтік орта қорғауды және жақсартуды қажет етеді. Адам ыңғайсыздық сезімін сезінеді және табиғаттағы экологиялық тепе-теңдіктің бұзылуынан да, әлеуметтік ортаның бітелуінен де ауырады. Өзбекстан Республикасының экологиялық жағдайы қатты алаңдатады.

Топырақ, ауа және су ластанған. Пайдалы қазбаларды өндіру ұтымсыз жүргізіледі, табиғат азаяды. Табиғат жем, дәрілік, тағамдық шөптер мен бұталардың қарқынды жиналуынан зардап шегеді. Шикізатты қарқынды жинау, малды реттелмейтін жаю, ландшафттарға рекреациялық жүктеме елдің биомасса қорының азаюына алып келеді.

Өзбекстан Республикасы Аймақтық экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде маңызды рөл атқаратынын атап өткен жөн. Себебі Өзбекстан өзінің табиғи ресурстарымен, зияткерлік және экономикалық әлеуетімен жаһандық және аймақтық мәселелерді шешуде маңызды рөл атқарады [1, 579-580 беттер].

80-ші жылдары Өзбекстандағы экологиялық жағдайдың нашарлауына байланысты алаңдаушылық туындады. Атап айтқанда, Арал теңізінің құрғауымен, ауылшаруашылығында улы химикаттарды қолданумен байланысты экологиялық дағдарыс және оның салдарымен байланысты проблемалар аймақтағы экологиялық дағдарыстың алдын-алу және қоршаған ортаны қорғау үшін қатаң шаралар қолдануды талап етті [2].

Сонымен қатар, қоршаған ортаны қорғау және экологиялық тұрақтылыққа қол жеткізу мәселесі мемлекеттік саясат деңгейіне көтерілді. Өзбекстан үшін экологиялық қауіптерді бүгінде келесідей жіктеуге болады.

1. Жаһандық проблемалар (климаттың өзгеруі, озон қабатының сарқылуы, Арал теңізінің құрғауы, тұщы су проблемасы).

2. Аумақтық проблемалар (Арал теңізінің кебуіне байланысты теріс экологиялық жағдай, су ресурстарын пайдалануға, трансшекаралық ластануға, шөлейттенуге, инфекциялық және аса қауіпті аурулардың таралуына, табиғи және техногендік сипаттағы проблемаларға байланысты өңірлік проблемалар) жатады.

3. Ұлттық экологиялық проблемалар: су ресурстарының жетіспеушілігі және ластануы, таза ауыз суға қол жеткізу проблемалары, көшкін мен су тасқыны, ауаның ластануы, биоәртүрлілікті сақтау, денсаулық сақтау мәселелері, табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану, Өнеркәсіптік және тұрмыстық қалдықтар.

4. Жергілікті экологиялық проблемаларды (белгілі бір аумақтардың радиациялық ластануы, жер асты суларының көтерілуі және ластануы) тізімдеуге болады [3].

Өнеркәсіптік қалдықтар және ауылшаруашылығында тыңайтқыштар мен пестицидтерді қарқынды пайдалану Өзбекстанның өзендері мен көлдерінің айтарлықтай ластануына ықпал етті. Ластанған ауыз су адам денсаулығының көптеген бұзылыстарының себебі болып саналады. Ауылшаруашылық химикаттары, соның ішінде ДДТ, дақылдарды өсіру аудандарында топырақты ластады. 1992 жылы Үкімет Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі мемлекеттік комитетті құрды. Дегенмен, үкіметтік емес ұйымдар (ҰЕҰ) экологиялық бастамаларды, әсіресе өңірлік су ресурстарын сақтау мен қорғауға қатысты бастамаларды іске асыруда көшбасшы болды.

Мақта өсіру химикаттарын кеңінен қолдану, тиімсіз суару жүйелері және нашар дренаж жүйелері тұзды және ластанған судың топыраққа жоғары сүзілуіне әкелетін жағдайлардың мысалы болып табылады. Посткеңестік саясат одан да қауіпті болды, 1990-шы жылдардың басында Орталық Азия республикаларында химиялық тыңайтқыштар мен инсектицидтердің орташа қолданылуы бүкіл Кеңес Одағы үшін гектарына үш килограмнның бұрынғы орташа көрсеткішімен салыстырғанда гектарына жиырма-жиырма бес килограмды құрады. Нәтижесінде тұщы су қоры қосымша ластануға ие болды. Өнеркәсіптік ластаушы заттар Өзбекстандағы суды да зақымдады. Амударияда фенол мен мұнай өнімдерінің концентрациясы қолайлы санитарлық нормалардан әлдеқайда жоғары өлшенді.

Өзбек тарапы әрқашан алюминий өндірісі шығарындыларының қоршаған ортаға да, халықтың денсаулығы мен генофондына да әсер етуінің салдары туралы алаңдаушылық білдірді. 1994 жылғы 17 қарашада Ташкент қаласында Өзбекстан мен Тәжікстан арасында Турсунзаде қаласындағы алюминий зауыты қызметінің ықпалындағы аумақтардағы экологиялық жағдайды жақсарту жөніндегі ынтымақтастық туралы келісімге қол қойылды. Өкінішке орай, Шарттың бірқатар іс-шараларын тәжік тарапы орындаған жоқ.

Арал теңізінің дағдарысы-адамзат тарихындағы ең үлкен экологиялық және гуманитарлық трагедиялардың бірі. Одан теңіз бассейнінде тұратын 35 миллионға жуық адам зардап шекті [4, 28 бет].

Сондықтан Өзбекстан Республикасының Президенті Ш.Мирзиев БҰҰ-ның 72-ші және 75-ші сессияларында сөйлеген сөздерінде әлем жұртшылығының назарын Арал теңізіне қатысты жағдайға аударғаны кездейсоқ емес [5].

Арал апаты жаһандық экологиялық проблемалардың бірі болып табылады. Сонымен қатар, біздің өңірде биоалуантүрлілік азаяды – жабайы табиғаттың байлығы азаяды. Өсімдіктер мен жануарлар әлемі 70-100 жыл бұрынғыдай өте бай болуды тоқтатты. Айта кету керек, су ресурстары азайып, олардың сапасы нашарлайды.

Жаңа міндет – климаттың өзгеруі. Ғасырлар бойы аймақта болған бұрынғы табиғат заңдары бұзыла бастағанын бәріміз байқаймыз. Ыстық және құрғақ күндер көбейіп келеді, біз табиғи катаклизмдерді – құрғақшылық, сел тасқындарын жиі байқаймыз. Назар аударуға тұрарлық сын-қатерлер бар, өйткені олардың саны барған сайын артып келеді және біздің әртүрлі салдарларымыз бар: әлеуметтік – халыққа мұндай өзгерістерге бейімделу қиындай түсуде; экономикалық – өйткені құрғақшылық және су ресурстарының тапшылығы жағдайында егіннің бұрынғы мөлшерін алу үшін біз әлдеқайда көп ресурстар жұмсауға тиіспіз. Сондықтан бұл бүкіл өңір үшін күрделі сын-тегеурінге айналуға.

Ауаның ластануының экологиялық проблемасы да өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Біз елдің өнеркәсіптік қалаларында - Ангрен, Алмалы, Бекабад, Ташкент, Чирчик, Ферғане және Навоиде ауаның айтарлықтай ластануын байқаймыз.

Қоршаған ортаны өндіріс және тұтыну қалдықтарымен ластанудан қорғау проблемасы табиғи ресурстарды ұтымды және кешенді пайдалану және өндіріске таза технологияларды енгізу проблемасымен байланысты. Энергетика, түсті және қара металлургия, химия өнеркәсібі және құрылыс қалдықтары қоршаған ортаны ластанудың негізгі көздері болып табылады.

Елдегі өндіріс және тұтыну қалдықтарының жыл сайынғы көлемі 100 миллион тоннадан асады, оның 14% - дан астамы улы болып табылады [6. 36 бет].

Елдегі тағы бір экологиялық проблема-су ресурстарының проблемасы. Өзбекстан сумен жабдықтау тұрғысынан өте қолайсыз табиғи ортада орналасқан. Орталық Азиядағы трансшекаралық өзендердің біркелкі бөлінбеуі су ресурстарын пайдалануда бірқатар қолайсыздықтар туғызады [7].

Ел басшылығы негізінен бес бағытта жұмыс істейді. Біріншісі климаттың өзгеруі және энергия тиімділігі мәселелерімен байланысты. Екіншісі - қоршаған ортамен, онда олар қоршаған әлемнің құндылығын оның жаңартылуы, экологиялық функциялары тұрғысынан қарастырады, судың, энергияның өзара байланысы және т.б. мәселелер зерттеледі. Қызметтің үшінші бағыты-жаңа ұрпақты табиғатты дұрыс түсіну және қабылдау және қоршаған ортаға қамқорлық жасау рухында тәрбиелеу үшін әртүрлі мүмкіндіктер қарастырылатын білім беру. Бұдан әрі-су ынтымақтастығы сияқты өңір үшін маңызды бағыт. Бесінші блок-денсаулық және қоршаған орта. Мұнда экология мәселелері адам денсаулығы мен әл-ауқатына қалай әсер ететіні зерттеледі. Осы бес бағыт бойынша мегажобалар бар, олардың шеңберінде РЭЦА 17 жыл бойы белгілі бір мәселелер мен проблемаларды шешеді [8].

Сонымен, экологиялық проблема - адамзат алдында тұрған белсенді жаһандық проблема. Әсіресе, ХХІ ғасырда бұл проблема барған сайын өткір бола түсуде. Бұл адамзаттан табиғатқа мұқият қарауды талап етеді. Барлық экономикалық қызметте ресурстарды үнемдеуге басымдық беру керек. "Аз пайдалану – көбірек өндіру" жүйесі қоршаған ортаның ластануын азайтады. Бұл жерде Орталық Азия елдері тарапынан күшті, темір ерік болу тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

- Турсунов С., Кабулов Э. и др. Истории Сурхандарьи. Ташкент:Шарк, 2004. 606 с
1. Голос Узбекистана. 13.05.2009 г.
 2. Газета «Марифат». 28.08.2008 г.
 3. Каримов И. Угрозы безопасности, условия и гарантии стабильности в Узбекистане на пороге ХХІ века. Ташкент: Узбекистан, 1997. С. 124.
 4. Национальный отчет о состоянии охраны окружающей среды и использования природных ресурсов в Республике Узбекистан. Ташкент, 2006. С. 5.
 5. Слово народа. 12 июля 2013 г.

6. Бесплатная электронная библиотека (2004). Национальный доклад об использовании и охране водных ресурсов в Республике Узбекистан. [online] Доступно по ссылке: <http://nauka.x-pdf.ru/17raznoe/606568-1-seminarthe-roleecosystems-water-suppliers-geneva-13-14-december2004-uzbekistan-national-reportnacionalniy-d.php>
7. <https://ecouz.uz/>
8. Гаевая, Т. Я. и Писарева, В. Н (1995). Экологическая ситуация в Узбекистане. [online] Доступно по ссылке: [http:// www.igpi.ru/bibl/igpi_publ/uzb_eco.html](http://www.igpi.ru/bibl/igpi_publ/uzb_eco.html)

UDC 327.7

EUROPEAN IDENTITY: CHALLENGES FOR THE EU

Atabayeva Dinara

atabayeva.dinara@gmail.com

PhD student of the Department of Regional Studies, Faculty of International Relations,
L.N. Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan
Supervisor – R.M.Tashtemkhanova

With continuous expansion of globalization, a movement of people, along with a movement of goods (trade) and movement of money (finance), has already become the "third wave of globalization", which has a profound impact on the development process of world history and thus receives global attention. From a global perspective, the EU has the largest number of migrant residents, although the proportion of foreign population in the total population is lower than in the United States or Australia. The ongoing war and chaos in the neighboring subregions causes Europe to become number one world region in terms of the resettling population (especially refugees).

In these conditions the particular relevance of forecasting the situation with European society and so-called "European identity" is connected with the fact that in the short-term future these notions will largely determine the development of the European integration processes and the EU in particular, as well as the level of international political and social security, the direction and scale of interethnic processes.

The purpose of this paper is to provide a comprehensive analysis of the state of the European identity in the context of the regional integration and its issues. It allows us to determine the level of development of the European society, to establish the nature of changes both in the sphere of political, interstate and social structures, to reveal the forms of interaction of the components of the social system, to show the peculiarities of their response to the changing external and internal conditions of functioning.

European identity is rationally analyzed within the framework of the theories of neo-functionalism and "imagined regional communities", which say that identity is constructed artificially within the framework of integration processes. According to the researches in countries outside the European Union, the feeling of belonging to Europe is lower than in countries that are members of the EU. At the individual level, attitudes towards immigrants and attitudes towards European integration are positively associated with European identity. Moreover, European and national identities are positively linked at both individual and country levels. Furthermore, multiple researches confirmed the hypothesis that the economic development of the countries in the region has a positive effect on European identity [1].

The old truth "in unity is strength" is more suitable than ever to characterize European community. The European Union seeks to promote humanitarian and progressive values and ideals